

Vlaams
Parlement

ingediend op **1013** (2016-2017) – Nr. 3
25 mei 2019 (2018-2019)

Verslag

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door Lionel Bajart en Bart Caron

over de conceptnota voor nieuwe regelgeving

van Wilfried Vandaele, Cathy Coudyser, Kathleen Krekels,
Marius Meremans, Karim Van Overmeire en Marc Hendrickx

betreffende instrumenten
voor culturele samenwerking
tussen Nederland en Vlaanderen

Samenstelling van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media:

Voorzitter: Bart Caron.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Marius Meremans, Ann Soete, Wilfried Vandaele, Miranda Van Eetvelde, Herman Wynants;

Caroline Bastiaens, Karin Brouwers, Sabine de Bethune, Joris Poschet;

Lionel Bajart, Jean-Jacques De Gucht;

Yamila Idrissi, Katia Segers;

Bart Caron.

Plaatsvervangers:

Kathleen Krekels, Bart Nevens, Ludo Van Campenhout, Karl Vanlouwe, Manuela Van Werde, Peter Wouters;

Cindy Franssen, Tinne Rombouts, Koen Van den Heuvel, Johan Verstreken;

Rik Daems, Francesco Vanderjeugd;

Bert Moyaers, Tine Soens;

Imade Annouri.

Documenten in het dossier:

1013 (2016-2017) – Nr. 1: Conceptnota voor nieuwe regelgeving

– Nr. 2: Verslag van de hoorzitting

INHOUD

I.	Toelichting	4
1.	Waarom samenwerken?	4
2.	Huidige structuren	4
2.1.	De Nederlandse Taalunie	5
2.2.	Cultureel Verdrag	5
2.3.	De Brakke Grond	6
2.4.	deBuren	6
2.5.	NVAO	7
2.6.	BVN	7
2.7.	Ad-hocinitiatieven	7
3.	Overwegingen	7
4.	Conclusies	8
II.	Bespreking	9
	Gebruikte afkortingen	10

Op donderdag 19 januari 2017 behandelde de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media de conceptnota voor nieuwe regelgeving van Wilfried Vandaele, Cathy Coudyser, Kathleen Krekels, Marius Meremans, Karim Van Overmeire en Marc Hendrickx betreffende instrumenten voor culturele samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen.

Op 19 januari 2017 lichtte eerste indiener Wilfried Vandaele de conceptnota toe en besliste de commissie er een hoorzitting over te houden. De hoorzitting vond plaats op donderdag 13 juli 2017 (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 1013/2). Na de hoorzitting heeft de commissie geen verdere bespreking meer gewijd aan de conceptnota.

I. Toelichting

Eerste indiener *Wilfried Vandaele* schetst als aanleiding van de conceptnota onder andere de recente commotie rond de Nederlands-Vlaamse samenwerking. Het Cultureel Verdrag is op non-actief gezet. In de Nederlandse Taalunie heerst commotie rond besparingen, net als in de organisaties die ervan afhangen. In de IPC voelen de leden de nood aan nieuwe zuurstof aan Nederlandse kant. Aan Vlaamse kant is er wel genoeg engagement.

Minister Sven Gatz werkt intussen aan een reflectienota waarmee hij de beheersovereenkomsten die aan vernieuwing toe zijn, inhoudelijk schraagt. Daarom wilden de indieners een visie op de Nederlands-Vlaamse samenwerking in een conceptnota bundelen, die ook de nodige historische duiding bevat. Het is immers nuttig om de huidige werking van de diverse instellingen te toetsen aan oorspronkelijke motieven aan de grondslag van hun oprichting.

1. Waarom samenwerken?

Wilfried Vandaele herinnert aan de redenen om met Nederland samen te werken. We spreken dezelfde taal en zijn daar samen verantwoordelijk voor.

Onze geschiedenissen lopen deels gelijk.

We zijn buurlanden en worden daardoor met gelijkaardige problemen geconfronteerd. Het grensgebied tussen Vlaanderen en Nederland is als vanzelf een laboratorium voor internationale culturele en andere samenwerking.

Op internationaal vlak kunnen we heel wat – culturele maar ook andere – initiatieven veel efficiënter en met meer effect verrichten in samenwerking dan als we dit alleen moeten doen.

2. Huidige structuren

Particuliere structuren die Nederlanders en Vlamingen samenbrengen, zijn het ANV, Ons Erfdeel, de Marnixring en de Orde van de Prince. Aan dat middenveld hecht Wilfried Vandaele veel belang. Overheden kunnen structuren oprichten, maar particuliere initiatieven tonen aan dat daarvoor ook echt interesse bestaat. In het algemeen geldt voor culturele verenigingen wel dat ze het moeilijker krijgen, en daaraan ontsnappen ook deze vier niet.

Overheidsstructuren zijn het Taalunieverdrag, het Cultureel Verdrag, De Brakke Grond en deBuren. Ook de NVAO hoort daarbij, maar hoort meer in de onderwijs- dan de culturele sfeer thuis. Naast die permanente structuren bestaan ook ad-hocinitiatieven als BesteBuren en het gezamenlijke gastlandschap van de Frankfurter Buchmesse.

2.1. De Nederlandse Taalunie

In 1980 tekende Belgisch minister Charles-Ferdinand Nothomb, nog net voor de vorming van de eerste Vlaamse Executieve, namens ons land het Taalunieverdrag. Het instrument is uniek in de wereld. Het verdrag bindt de partners tot een gezamenlijke inspanning op het vlak van de taal en de letteren, inclusief een gezamenlijk beleid. Termen als integratie staan letterlijk in het vrij ver reikende verdrag.

De Taalunie speelt een rol met betrekking tot de ruime docentschappen Nederlands in het buitenland. Aan 200 buitenlandse universiteiten en hogescholen wordt Nederlands gedoceerd door 700 docenten. Als buiten ons taalgebied zoveel aandacht voor onze taal en literatuur bestaat, hoort dat ook in ons taalgebied zo te zijn.

Het apparaat van de Taalunie is zwaar, met het Comité van Ministers dat het beleid bepaalt, de Interparlementaire Commissie die daarop toeziet, de Raad van de Nederlandse Taal en Letteren met zijn adviserende functie en het Algemeen Secretariaat voor de uitvoering.

De Taalunie heeft als opdrachtomschrijving taalbeleid, taalinfrastructuur en taalgebruik. Opvallend genoeg staat daarin amper iets over letteren. Er bestaan wel initiatieven zoals de Prijs van de Nederlandse Letteren en de Inktaap, maar de Taalunie profileert dit niet als een belangrijke opdracht. Dat verbaast Wilfried Vandaele enigszins aangezien die letteren wel expliciet in het verdrag voorkomen.

N-VA vindt dat de Taalunie te weinig oog heeft voor het behoud en de handhaving van de standaardtaal, en dat ze zich op dat vlak te zeer beperkt tot registreren in plaats van normatief op te treden. Dat is wellicht voer voor discussie.

De Taalunie zag haar budget recent drastisch gereduceerd: van 14,2 miljoen euro in 2009 naar 10,1 miljoen euro in 2015.

De IPC lijdt onder een groot gebrek aan Nederlandse belangstelling. Onder het Vlaamse voorzitterschap waren er in 2014 en 2015 tal van activiteiten zoals hoorzittingen, maar sinds Nederland in 2016 de fakkel heeft overgenomen, lukt het nog amper om zelfs maar een bureauvergadering bijeen te krijgen. De Nederlandse parlementsverkiezingen zijn wel een verzachtende omstandigheid.

Een doorlichtingsrapport onder leiding van Jan Schinkelshoek kwam tot de conclusie dat de Taalunie ondanks een krimpend draagvlak absoluut nodig blijft. Een tweede conclusie is dat de apparaatskosten in verhouding veel te hoog liggen. “De Taalunie eet zichzelf op”, staat letterlijk in het rapport. Minister Gatz heeft aangekondigd daaraan te willen remediëren. Ook een recente visitatiecommissie dringt aan op meer daden dan woorden, onder de titel: “meer samenwerken in plaats van toeteren”.

2.2. Cultureel Verdrag

Een veel lichter instrument dan de Nederlandse Taalunie maar niettemin een heus verdrag, is het Cultureel Verdrag tussen Vlaanderen en Nederland. Sinds 1946 hadden België en Nederland een dergelijk verdrag, maar als gevolg van de staatshervormingen werd in 1995 duidelijk dat Vlaanderen en Nederland logischere culturele partners waren.

Naar aanleiding van dat nieuwe verdrag vonden sommigen dat alle Vlaamse bevoegdheden van dat moment in een dergelijk Vlaams-Nederlands verdrag moesten terechtkomen. Naast Cultuur en Onderwijs ging het ook om zaken als Mobiliteit, Openbare Werken en Leefmilieu. Anderen vonden dat er geen apart cultureel verdrag nodig was, maar alleen een uitbreiding van het Taalunieverdrag. Het compromis was een apart Cultureel Verdrag voor theater, muziek, beeldende kunst en wetenschap. Onderwijs maakte al deel uit van het verdrag van 1946. De belangrijkste toevoeging van 1995 was Welzijn. Het is belangrijk om te weten dat het Cultureel Verdrag veel meer omvat dan alleen cultuur, tot en met bevoegdheden die ver buiten het Taalunieverdrag vallen.

De opvolging van het CVN was toevertrouwd aan een niet-ambtelijke commissie en een klein secretariaat. Aan de financiering droegen Vlaanderen en Nederland elk de helft bij, waar dit voor de Taalunie in een verhouding van respectievelijk een derde en twee derde gebeurt. Het startbudget was 0,5 miljoen euro maar is later gehalveerd en in 2016 tot nul herleid. Het secretariaat is opgedoekt en de commissie bestaat nog enkel pro forma. Het beschikbare geld gaat nu naar Nederlands-Vlaamse projecten in het buitenland.

2.3. De Brakke Grond

De Brakke Grond is een Vlaamse instelling in Amsterdam. Bij de oprichting in 1981 was het de bedoeling dat Vlaanderen in de Nederlandse hoofdstad een huis zou hebben om zijn cultuur te tonen. Nederland zou in Brussel hetzelfde doen, wat echter nooit is gebeurd. Daarnaast moest De Brakke Grond een ontmoetingsplaats zijn voor Nederlands-Vlaamse samenwerkingsinitiatieven.

De overheidsfinanciering voor De Brakke Grond bedraagt ongeveer 1,5 miljoen euro per jaar. Enkele jaren geleden rees de discussie of dit Vlaams huis nog wel nodig was en niet beter kon worden verkocht. Die idee noemt Wilfried Vandaele een onzalige gedachte, die het gelukkig niet heeft gehaald.

Qua werking waarschuwt de spreker om niet te diep in de niches door te dringen die enkel een heel beperkt publiek van kunstminnaars aanspreken. Het doelpubliek moet ruim zijn.

2.4. deBuren

DeBuren is niet de Nederlandse tegenhanger in Brussel van De Brakke Grond. Wel is het een Nederlands-Vlaams huis in Brussel, dat in 2004 tot stand is gekomen met de volgende opdrachten:

- ontmoetingsplaats Nederland-Vlaanderen;
- plaats voor debat;
- informatiepunt;
- gericht op de vele buitenlanders in de Europese en andere internationale instellingen, met de intentie hen erop te wijzen wat Nederland en Vlaanderen op cultureel vlak en daarbuiten te bieden hebben.

Dat laatste was een uitdrukkelijke wens van de 'founding fathers', die in de vele voorbereidende rapporten steeds is opgedoken. Ze zagen het als de prioritaire opdracht. Maar in de praktijk komt daar maar weinig of niets van in huis. DeBuren bereikt de Europese doelgroep niet en getroost zich op dat vlak nog maar weinig inspanningen. Het mission statement vermeldt dit zelfs niet meer.

Ook aan dit huis beveelt Wilfried Vandaele aan om zich niet te zeer in nichewerking te verliezen maar zich tot een ruim publiek te richten.

De financiering van deBuren zit goed en is doorheen de jaren vrij intact door de besparingsrondes geraakt. Het huis staat in Nederland noch Vlaanderen ter discussie.

DeBuren wekt de indruk zijn opdracht te willen verruimen door de uitvoering van het Cultureel Verdrag erbij te nemen, nu de Commissie CVN zelf niet meer operationeel is. Maar de geschiedenis leert dat dat niet de bedoeling was.

2.5. NVAO

De NVAO staat in voor kwaliteitsborging in het hoger onderwijs aan de hand van visitatiecommissies en beschikt over het hoge budget van 8 miljoen euro. Zoals gezegd valt ze vooral onder de onderwijsbevoegdheid en vermeldt de spreker ze vooral voor de volledigheid.

2.6. BVN

Onlangs heeft de Vlaamse Regering de overeenkomst betreffende het Beste van Vlaanderen en Nederland verlengd, een satellietzender die 24 uur per dag een selectie van programma's van de Nederlandse en Vlaamse openbare omroepen in het buitenland uitzendt. Dat kost Vlaanderen bijna 1,2 miljoen euro per jaar. Velen verwachtten dat de satellietinfrastructuur voorbijgestreefd zou raken en door veel goedkopere internet-tv zou kunnen worden vervangen. Maar dat blijkt vooralsnog niet het geval.

2.7. Ad-hocinitiatieven

Naast de structurele werking vermeldt Wilfried Vandaele BesteBuren en de viering van twintig jaar Cultureel Verdrag in 2015, die overigens heeft geleid tot het opstappen van de Commissie CVN omdat die niet eens haar eigen viering mocht organiseren. Het budget was eenmalig 500.000 euro en de klemtoon van de talloze initiatieven lag op jong en vernieuwend talent. Wilfried Vandaele heeft het gevoel dat dit een succes was.

Het gezamenlijke gastlandschap van de Frankfurter Buchmesse in oktober 2016 bracht 120 auteurs uit Vlaanderen en Nederland voor het voetlicht. Er waren 145 evenementen, ook in andere Duitse steden dan Frankfurt. Meer dan 450 Nederlandstalige werken kregen een vertaling. Het budget bedroeg bijna 5 miljoen euro, wat natuurlijk een en ander mogelijk maakt. Wilfried Vandaele heeft begrepen dat de participerende overheden het initiatief als geslaagd beschouwen.

3. Overwegingen

Wilfried Vandaele stelt dat de besparingen zich laten voelen. De Commissie CVN is ermee opgehouden. De Taalunie moet het met een kwart minder middelen stellen.

De financiële verdeelsleutel tussen Vlaanderen en Nederland staat eveneens onder druk. Een derde en twee derde, zoals voor de Taalunie geldt, is op zich een redelijke verhouding. Vlaanderen heeft zich op een bepaald moment nogal stoer voorgenomen om de helft van de financiering voor zijn rekening te nemen, wat ook meer inspraak zou opleveren. Bij die houding had Wilfried Vandaele zijn bedenkingen. Een nadeel van die vaste verhoudingen is dat de beslissingen van de ene partner om uit te breiden of te besparen, ook gevolgen heeft voor de andere partner. De recente besparingen waren in eerste instantie een Nederlands initiatief, dat Vlaanderen dan heeft gevolgd.

De spreker vraagt zich af of het niet nuttig zou zijn om een fonds op te richten om Nederlands-Vlaamse initiatieven te financieren.

Voorts wijst Wilfried Vandaele op de behoefte aan steunpunten. Schitterende ad-hocinitiatieven volstaan niet, want een dergelijke werking is te broos en te afhankelijk van de inzet van enkele bevlogen mensen. Er zijn makelaars nodig die systematisch mensen samenbrengen met het oog op samenwerkingsinitiatieven.

Een andere vraag is of organisaties moeten worden samengevoegd. Het Cultureel Verdrag is destijds niet in de Nederlandse Taalunie ondergebracht, net omdat die Taalunie een zo verregaande beleidsintegratie inhoudt, wat wel mogelijk is voor taal, maar niet voor de meeste andere domeinen, waar de doelstellingen veeleer beperkt blijven tot leren van elkaar en samenwerken waar mogelijk. Het welzijnsbeleid van twee landen valt niet zomaar te integreren. Vandaar de keuze om taal in een aparte instelling te laten blijven, die was ingegeven door de vrees dat een te groot verband alleen kon leiden tot een nivellering naar beneden.

4. Conclusies

Wilfried Vandaele somt ten slotte zijn conclusies op. Ten eerste wil hij het middenveld en de particuliere organisaties een blijvende rol toedichten om de kritische massa voor de Nederlands-Vlaamse samenwerking in stand te houden. Als de mensen er niets voor blijken te voelen, zal de politiek dat ook niet meer doen.

De financiering van de structurele initiatieven gebeurt best via geoormerkte bedragen. Hoewel dit enige weerstand oproept, zouden de betrokken departementen best bedragen beheeren die expliciet voor de Nederlands-Vlaams structurele initiatieven zijn bestemd. Ad-hocinitiatieven kunnen dan eventueel worden gefinancierd door een Nederlands-Vlaams fonds waartoe beide partners bijdragen en dat kan worden beheerd door bijvoorbeeld de Taalunie voor taal en letteren en een gereactiveerd Cultureel Verdrag voor de domeinen die tot daarbuiten reiken.

Overheidsinitiatieven blijven nodig, daar het veld het niet alleen kan rooien.

De spreker pleit tegen het herschrijven van het Taalunieverdrag, gezien het gevaar op een nivellering naar beneden. Wilfried Vandaele verwacht niet dat men nu nog een verdrag zou schrijven zoals in de jaren 1980 is gebeurd. Het Cultureel Verdrag strekte al veel minder ver dan het Taalunieverdrag.

Het zou nuttig en misschien ook noodzakelijk zijn om het Cultureel Verdrag te reactiveren, met eventueel een grotere rol voor de raden voor cultuur in Nederland en Vlaanderen.

De makelaarsfunctie blijft belangrijk. Wie over de grenzen heen wil samenwerken, moet terechtkunnen bij een loket en een makelaar. Voor taal en letteren nam de Taalunie vroeger die rol waar. Voor het ruimere terrein had het Cultureel Verdrag een klein secretariaat ter beschikking. Nu lijken die functies echter verdwenen. Blijkbaar ambieert deBuren die rol, maar kan dat wel de bedoeling zijn?

De spreker wijst op het blijvende belang van documentatie verzamelen en ontsluiten over de Vlaams-Nederlandse samenwerking. In de praktijk blijken mensen voortdurend het wiel te willen heruitvinden en komen ze met voorstellen voor initiatieven die eigenlijk al bestaan of op zijn minst zijn geprobeerd. Er

ontbreekt een structureel geheugen wanneer mensen een bepaalde functie niet langer bekleden, zodat met hen heel wat informatie verloren gaat.

Het doelpubliek moet zo ruim mogelijk zijn in Nederland en Vlaanderen. De samenwerkingsinitiatieven moeten zich hoeden voor een nichewerking.

De organisaties moeten zo complementair mogelijk samenwerken met zo weinig mogelijk overlappingsen.

Wilfried Vandaele pleit om de huidige werking van de instellingen te toetsen aan hun oorspronkelijke en feitelijke opdracht.

Voorts vindt hij dat Vlaanderen De Brakke Grond als eigendom moet behouden.

De samenwerking tussen ambtenaren loopt goed maar kan wellicht nog structureler.

De Vlaamse vertegenwoordigers in het buitenland kunnen ook een belangrijke rol opnemen in de Nederlands-Vlaamse samenwerking.

Heel wat beslissingen komen tegenwoordig eenzijdig van één van de partners. Wilfried Vandaele breekt een lans voor een Nederlands-Vlaamse toets die de impact van een beslissing van het ene land op het veld in het andere land kan meten. Het gaat dan uiteraard niet over alle beleidsaspecten maar wel over de aspecten die zich in de sfeer van de samenwerking bevinden.

Vlaanderen en Nederland hebben ten slotte heel veel te winnen bij een gezamenlijke cultuurpolitiek ten aanzien van derde landen.

II. Bespreking

De hoorzitting over de conceptnota vond plaats op 13 juli 2017 (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 1013/2).

Aan het einde van de zittingsperiode 2014-2019 had de commissie geen verdere bespreking aan de conceptnota gewijd.

Bart CARON,
voorzitter

Lionel BAJART
Bart CARON,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ANV	Algemeen Nederlands Verbond
BVN	Het Beste van Vlaanderen en Nederland
CVN	Commissie Cultureel Verdrag Vlaanderen-Nederland
IPC	Interparlementaire Commissie (van de Nederlandse Taalunie)
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie